

REPRESALIAT¹:

Ramon Sánchez Carrión fou militant de la CNT; el seu nom apareix a la llista de reparació jurídica de víctimes del franquisme² ja que va patir un Consell de guerra, amb el sumari 029947 instruït al Jutjat Militar d'Igualada per una causa iniciada l'any 1939, amb una pena de dotze anys i un dia de reclusió temporal.

El Ramon era fill d'Antonio Sánchez Pozo i Adoración Carrión; va néixer a Tíjola, Almeria, el dia 16 de gener de l'any 1915 i va morir a Esparreguera el 20 de maig de l'any 1989. Va anar a viure a aquesta vila de ben petit³. Ell era el menor de cinc germans. Va quedar orfe de mare quan tenia tres anys i la seva germana gran havia marxat a Esparreguera a treballar a la Colònia Sedó; seria ella qui s'encarregaria dels germans petits, entre ells el Ramon.

Els primers anys, en Ramon, va viure a la Colònia Sedó, més tard, al barri de la Font de Gat, també d'Esparreguera. L'any 1936 residia a la carretera de Piera, núm.3, amb la seva germana Anna i el cunyat Baptista Margalef Aguiló, el seu pare Antoni Sánchez Pozo i les seves nebodes Dora, Teodora i Agnès –filles de l'Anna i el Baptista–. A la fitxa classificatòria de presoners de guerra al camp de concentració de Porta-Coeli⁴, hi posa també com a residència la Plaça Sta. Eulàlia, núm. 18 d'Esparreguera. Més tard, el trobarem al carrer Taquígraf Garriga, on va habitar gran part de la seva vida.

Malgrat el seu origen andalús, en Ramon sempre es va integrar a Esparreguera i no va mantenir massa contacte amb Tíjola. Com hem dit anteriorment, en arribar, va anar a viure a la colònia Sedó, encara que passava temporades a Tíjola, amb el seu pare i una germana que vivia allà. De seguida va aprendre a parlar en català i sempre el va parlar com a llengua vehicular. Va anar a escola a la colònia –on també hi feia d'escolanet– fins que va començar a treballar a la fàbrica.

¹ Document realitzat dins del projecte: *Memorial Democràtic del Baix Llobregat; de les experiències personals a l'èxit col·lectiu*. Entrevistadores: Joana Llordella i Blanca Mampel. Persona entrevistada: Olímpia Sánchez García (Filla de Ramon Sánchez Carrión, afiliat a la CNT, i represaliat). Data i lloc de l'entrevista: 8 de febrer del 2010, Esparreguera. Durada de l'entrevista: 53 min 01 seg. Enregistrament: Nolasca Riba Renom. Transcriptor: Oriol Rovira i Martorell.

² En aplicació de la Llei 11/2017, del 4 de juliol, de reparació jurídica de víctimes del franquisme, aprovada el 29 de juny pel Parlament de Catalunya, l'Arxiu Nacional de Catalunya publicà la relació de persones a les quals es va instruir un procediment judicial militar durant la Dictadura de Franco.

³ Si tenim en compte el Padró Municipal d'Esparreguera de l'any 1936, ell va anar a viure a Esparreguera als sis anys.

⁴ Una cartoixa del segle XIII que es va convertir en un hospital per a tuberculosos; també va ser un centre turístic i l'Escola Superior de Guerra. En finalitzar la guerra va ser un camp de concentració, un centre de redistribució de presoners i un sanatori penitenciari (de fet havia de ser un sanatori però, en començar la guerra, les obres es van aturar). L'any 1944 hi van retornar els monjos.

L'Olímpia, la seva filla, creia que en Ramon va adquirir la consciència obrera a la fàbrica Sedó d'Esparreguera, tot i que la majoria dels membres de la seva família també eren de la CNT. Aquest, en arribar la República, es va afiliar al sindicat i s'hi va implicar molt⁵, encara que no era l'enllaç sindical de l'empresa, però sí que tenia una certa rellevància tant a nivell local com general.

Segons la nostra informant, El Ramon no s'havia implicat en l'Ajuntament republicà i, en iniciar-se la Guerra Civil, va marxar amb la columna Durruti – dirigent al qual coneixia personalment⁶ quan aquesta passà per Esparreguera. Segons la documentació consultada a l'Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer de Barcelona a la fitxa classificatòria del Camp de concentració de Porta-Coeli del 29 de juny i de l'agost de 1939, en Ramon es va presentar a la Comandància Militar de la Vall d'Uixó, Castelló, en acabar la guerra. Allí declarà que el 10 de juliol de 1936, inicià les vacances⁷ i romangué a Esparreguera fins que, al poc d'iniciar-se la guerra, s'allistà voluntari a la Columna Durruti i Farràs⁸, el 24 de juliol de 1936. Marxà al sector de Bujaraloz del Front d'Aragó i finalitzarà el 25 de desembre de 1936.

La Columna Durruti era una agrupació de trenta centúries sortida de Barcelona cap al front d'Aragó el 24 de juliol. El grup inicial no va ser superior a les dotze centúries. L'endemà s'hi van afegir 700 milicians amb el comandant Enric Pérez Farràs. Després de passar per Lleida i fer-hi nit, sortí cap a Candanos el dia 25. El 26 ocupà Bujaraloz.

Gonzalo Berger⁹.

El nostre protagonista es va reincorporar altra vegada a files per mobilització de quintes, l'1 d'abril de 1937, i va ser destinat a la 133 Brigada Mixta, 4t batalló al Front de l'Est, a la secció de màquines d'acompanyament. El 9 de juny, va marxar de Barcelona al Sector d'Azuara (Saragossa) del Front de l'Est, des d'on van passar al d'Osca fins l'agost de 1937, quan va marxar a l'Escola Popular de Guerra de Paterna (València) d'on va sortir amb el grau de Tinent d'Infanteria, el 27 de novembre de 1937.

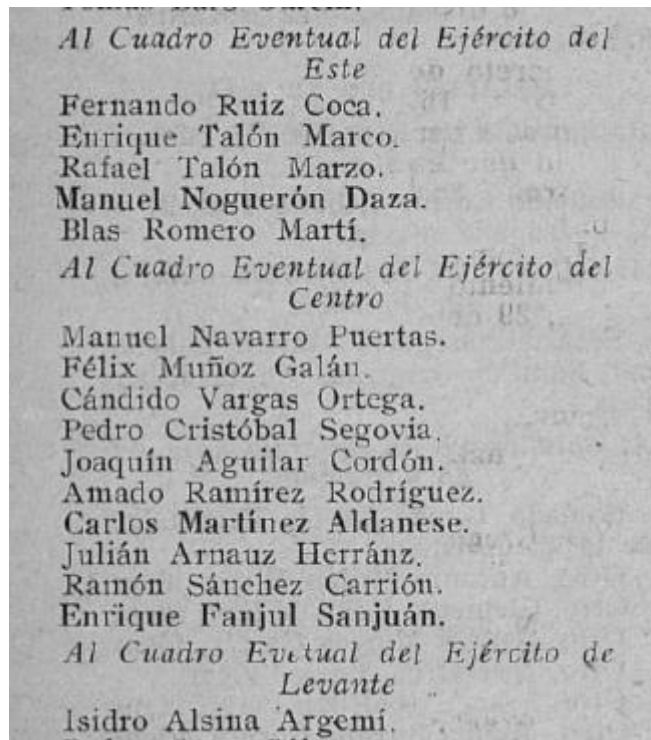
⁵ Participà com a representant del Sindicat de Treballadors, a la conferència Regional Extraordinària de la confederació Regional del Treball de Catalunya (CRTC), que es realitzà a Barcelona del 25 al 28 de gener de 1936. <http://www.veuobrera.org/00fine-x/x936crtc.htm> [darrere consulta, 25 d'octubre de 2016].

⁶ Entrevista a Olímpia Sánchez García (8 de febrer del 2010). Indexació, pàg.3.

⁷ La de la Colònia Sedó la més important i de més influència havia decretat la setmana de vacances reglamentàries creada pel govern republicà.

⁸ Les milícies catalanes al front d'Aragó Judit Camps

⁹ BERGER, Gonzalo (2017): *Les milícies antifeixistes de Catalunya*. Tesi doctoral dirigida per Pelai Pagès, Universitat de Barcelona.

Diario Oficial del Ministerio de Defensa Nacional, 1 de gener de 1938

El 9 de febrer de 1938 va ser destinat a la Brigada Mixta, 1r Batalló, 4a Companyia, que es trobava al sector de Torrejón (Guadalajara); posteriorment va passar a Cabanillas del Campo y a Ocaña on va formar part de la 127 Brigada Mixta (Estado Mayor). El 16 d'abril del mateix any va ser traslladat al Sector de la Costa del Front de Llevant d'on, el 26 d'octubre de 1938, va ser evacuat per malaltia i ingressat a l'Hospital de la Cartuja (València) perquè estava malalt.

El 12 de novembre de 1938 es va reincorporar a la seva Unitat i Sector, però va tornar a ingressar a l'hospital fins que el dia 16 de gener de 1939 retornà l'exèrcit, concretament a Moncada (València), a la *Compañía de Depósito* on es trobava quan es va acabar la guerra, el 15 de març de 1939. Aleshores fou pres al camp de concentració de la Vall d'Uixó, el 30 de març de 1939, i començarà un llarg periple fins arribar a la presó Model de Barcelona: Camps de concentració de Faura, Torres-Torres, fins que, finalment, el 14 de maig de 1939 és traslladat al camp de Porta-Coeli (València) on efectuaran l'expedient de classificació i s'iniciarà el Sumaríssim ordinari.

Com es feia amb tots els presoners de guerra, les autoritats militars demanaran informes al Jutge Local sobre el nostre protagonista, que a la vegada consultarà als poders locals del règim, la Guàrdia Civil, l'Alcalde i el Cap de la Falange y de las J.O.N.S, per a instruir un judici sumaríssim d'urgència.

L'informe de la Guàrdia Civil, entre altres acusacions, destacava la d'haver estat afiliat a la CNT- FAI (segons ells, en va ser secretari) i a les Joventuts Llibertàries. També l'acusaven per les seves idees:

(...) Dicho sujeto, con anterioridad a nuestro Glorioso Movimiento Nacional era de ideas anarquistas y se distinguía en actos de propaganda, acostumbrando a llevar consigo libros de estas tendencias.

Les JL foren l'organització juvenil més important de Catalunya, tant pel que fa al número d'afiliats com per la seva extensió territorial. La Federació Local de les JL d'Esparreguera serà una de les 17 delegacions de la Federació Comarcal del Baix Llobregat i l'any 1934 Esparreguera serà una de les agrupacions de joventuts llibertàries que s'adherirà als grups de propaganda de la FAI (FIJL)¹⁰ amb el nom de "Nuevos Horizontes".

L'informe de la Falange, entre altres acusacions, parlava de la seva participació sindicalista, especialment als congressos de València i Saragossa, com a representant de la CNT.

En la nostra recerca hem trobat informació de la seva participació a la Conferència Regional Extraordinària de la Confederació Regional del Treball de Catalunya (CRTC)¹¹ celebrada a Barcelona els dies 25, 26, 27 i 28 de gener de 1936.

El 3 de gener de 1941, en Ramon Sánchez demana la llibertat provisional i, en el seu defecte, el trasllat a una presó de Barcelona, però no va ser així, fins que el 16 de juliol de 1942, el Governador Civil de València escriu al Jutjat Tutelar d'Igualada, l'ordre de trasllat del Ramon per part de la Guàrdia Civil, a la presó Model de Barcelona i que quedi a disposició del Jutjat Militar d'Igualada. En un altre document signat pel director de la Model de Barcelona, i amb data del 22 de juliol de 1942, es comunica al jutge del Jutjat Militar d'Igualada l'ingrés del presoner.

Segons la nostra informant el seu pare va ser condemnat a mort però va estar de sort *ja que la persona que el va denunciar es va suïcidar*¹² (era d'Esparreguera). Ella ens va descriure el que li havia relatat el pare sobre la presó, que estaven en una cel·la que no hi cabien i que a l'hora de dormir, la meitat dormia i la resta estava dreta, i després al revés. En aquella cel·la tots estaven condemnats a mort. El Ramon li va expressar que era molt dur; a les cinc del matí passaven llista i, a qui li tocava, el mataven.

¹⁰ GARANGO, Sònia (2017): *Les Joventuts Llibertàries de Catalunya (1932-1939)*, Editorial Gregal, Sant Andreu de la Barca, pàg. 64.

¹¹ <http://www.veuobrera.org/00fine-x/x936crtc.htm> [data de l'última consulta, 22 d'octubre de 2016]

¹² Entrevista a Olímpia Sánchez García (8 de febrer del 2010). Indexació, pàg.2. Hem de dir, però, que en cap dels documents consultats hi hem trobat una condemna de mort.

El cert és que, segons hem pogut comprovar en la documentació de l'Arxiu Militar, Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer de Barcelona, no es van poder provar tots els fets de les acusacions. I, en un document del 7 de juny de 1943, de la *Fiscalía Jurídico Militar de la 4a Región del Ejército de Urgel*, el Fiscal *Jurídico-Militar* formula la causa seguida al Jutjat d'Igualada, amb el núm. 29947, contra el nostre represaliat; allí s'inclouen els informes abans mencionats i és acusat del delictes d'auxili a la rebel·lió. El jutge li imposa catorze anys i vuit mesos de reclusió. S'hi afegeix un otrosi segons el qual se li aplicarà l'article 550 del Codi de Justícia Militar, pel qual se'l deixa en llibertat o presó atenuada a l'espera del judici.

Amb aquesta mesura, el Ramon podia seguir la condemna fora de la presó. S'havia de presentar regularment a les autoritats i havia de tenir un comportament impecable, perquè qualsevol cosa, per fútil que fos, el podia portar altra cop a la presó. En Ramon va fixar el seu domicili a Barcelona, al carrer San Rafael.

L'agost de 1943 es decreta l'ordre de cerca i captura del Ramon Sánchez ja que no se'l localitza al seu domicili. La germana del Ramon, interrogada per la policia, va comunicar que el seu germà vivia a la barriada de Sants, al carrer Bacardit, núm. 9 a Barcelona. No informar d'un canvi de domicili era motiu per tornar a ser ingressat a la presó i per això el Ramon, en ser localitzat, és detingut i tornat a empresonar el mes de setembre de 1943.

En el Consell de Guerra, celebrat finalment el 17 de novembre de 1943, se li imposa una pena de 12 anys i un dia de reclusió temporal pel delictes d'auxili a la rebel·lió militar. No es commuta la pena, però aquesta es compliria en règim de presó atenuada, segons l'article 7 de l'ordre del 2 de setembre de 1941. Els quatre anys de presó provisional que havia patit, es restaren a la pena imposada de manera que en el moment de la sentència li quedaven set anys per complir la condemna. La pena s'extingia el 30 de març de 1951.

El Ramon és al cap de poc mobilitzat per fer el servei militar, "la mili", i obligat a incorporar-se a un Batalló Disciplinari de Soldats Treballadors penats, on entraven els que havien estat condemnats. Segons consta a l'Arxiu General Militar de Guadalajara, el Ramon va ser destinat a la *1ª Agrupación de BDSTP*, entre 1944 i 1946, al Marroc.

Fotografia a Costa del Río Martín prop de Tetuan, on el Ramon va fer el servei militar, l'any 1944. Font: arxiu familiar

Segons la nostra informant, en acabar el servei militar, en Ramon Sánchez va anar a viure a Madrid a casa d'una germana seva perquè aquesta tenia bons contactes amb l'església i això li permetia estar més tranquil. Malgrat tot, allí, cada setmana havia de presentar-se a revisió fins que decidí retornar a Barcelona. En tornar a Esparreguera, sempre va a viure a casa de l'Anita, la seva germana –que, com hem dit anteriorment, estava casada amb el Batista Margalef¹³– i començà a treballar a Barcelona, després a Sabadell, fins que retornà a Esparreguera, on conegué la que seria la seva dona, l'Olímpia García del Ramo, i s'hi casà. Van tenir cinc fills (l'Antonio –que es va morir al cap de poc de néixer, com a conseqüència del part–, el segon que també es diria Antonio, la Carme, La Nati i l'Olímpia). Es curiós que la seva esposa era filla del Guàrdia Civil que l'havia detingut anteriorment.

Per altra banda, també voldríem destacar que la mare del Ramon era neboda de Nicolás Salmerón, president de la Primera República Espanyola¹⁴.

En aquesta nova etapa, el nostre represaliat fou impressor, treballà a la impremta Galceran d'Esparreguera; després va muntar una impremta familiar, tot i que, finalment, només s'hi quedaren dos propietaris, el Rodrigo Robledo i ell. Fou una impremta important per a la vila i van arribar a tenir força treballadors i treballadores. De fet, tenien dues imprentes en locals diferents, una on hi treballaven les dones, i l'altra on hi treballaven els homes, els quals

¹³ L'entrevista sobre aquest represaliat també es troba en aquest web.

¹⁴En proclamar-se, l'any 1873 la I República, va ser nomenat Ministre de Gràcia y Justícia amb Estanislau Figueras. Va intentar reformar el sistema judicial i establir una legislació laica. Del 18 de juliol al 7 de setembre de 1873 exercí la presidència de la Primera República Espanyola. Accedeix a la presidència després de la dimissió de Pi i Margall pels violents esdeveniments durant els aixecaments cantonals.

realitzaven feines distintes. El Ramon compaginava la tasca d'impressor amb la d'enquadrador.

El nostre protagonista era una persona cultivada, interessada per la cultura, la història, la política i autodidacta. Segons ens relatà la seva filla Olímpia, a casa seva hi havia força llibres –llegia moltíssim–. Allí encara hi podem trobar tots els llibres de l'Escola Moderna del pedagog Ferrer i Guàrdia. Mentre estava a la presó a estudiava anglès i altres matèries. L'Olímpia ens afegeix que li preocupava la formació dels seus fills. Ella ens declarava: *Els pares em van transmetre els valors de la llibertat i l'honradesa*¹⁵.

El nostre protagonista no era gens religiós, encara que en aquella època no fos ben vist, però, en canvi, la seva esposa sí que ho era. Malgrat tot, ell fou conseqüent amb les seves idees. Era un home amb idees fermes i volia que els seus fills fossin coherents.

Repressió, clandestinitat i transició democràtica

En finalitzar la Guerra Civil, a més del Ramon, la repressió afectà a gairebé tota la família –quasi tothom tenia algú a la presó–. L'Anita, la germana gran del Ramon, també tenia el marit a la presó i, quan van detenir el Ramon, a ella també la van empresonar.

La CNT va mantenir una forta activitat clandestina fins a mitjans dels anys 40, però més endavant ens trobem dues faccions a l'exili que estaven enfrontades. Recordem que el moviment llibertari havia estat fortament perseguit els anys quaranta i cinquanta, de tal manera que s'havia esborrat la memòria col·lectiva sobre el moviment anarquista que havia estat tan important al primer terç del segle vint fins a finalitzar la Guerra Civil. Segons el professor Antoni Segura:

Les misèries dels enfrontaments de l'exili havien fet la resta i el moviment llibertari català havia quedat reduït a les accions esporàdiques dels militants que arribaven de l'exili per reconstruir la CNT, que invariablement acabaven en mans de la policia, i a les iniciatives voluntaristes però poc efectives de grups aïllats que actuaven pel seu compte. Tanmateix, el Maig del 68 revifà l'ideari anarquista i, a començaments dels setanta, proliferaren diversos grups amb pocs o cap contacte amb l'organització oficial amb seu a Tolosa o amb el sector de París (Frente Libertario). Al moviment llibertari dels setanta li mancava la generació pont¹⁶.

La reconstrucció del sindicat de la CNT es generà a partir de nous grups sindicals, veïnals i estudiantils que sorgiren els anys 60, durant la transició

¹⁵Entrevista a Olímpia Sánchez García (8 de febrer del 2010). Indexació, pàg.4.

¹⁶ SEGURA I MAS, Antoni: "Memòria i història de la transició", pàg. 34, dins de *Memòria de la transició a Espanya i Catalunya*. Autors diversos. Editors: ARACIL, Manuel i Antoni Segura. Edicions de la Universitat de Barcelona (2000)

democràtica. Cal destacar un esdeveniment que inicia aquest procés, i és l'acte que es produí el dia 29 de febrer de 1976 a l'església de Sant Medir¹⁷ de Barcelona, concretament al teatre parroquial: la refundació de la CNT.

Amb l'arribada de la transició, aquell any 1976 fou el de la reconstitució i sortida a la llum pública de partits i sindicats i de la celebració dels primers mítings «tolerats». Un fort caràcter simbòlic, tot i que sense una correspondència en la seva importància durant la Transició, tingué la reconstitució de la CNT de Catalunya que va tenir lloc a la sala d'actes de l'església de Sant Medir de Barcelona, el 29 de febrer de 1976¹⁸.

En Ramon Sánchez, després de la guerra, portava la seva vida política al marge de la família. Anava molt a Barcelona però, segons la nostra informant, no explicava on anava. Era un món secret. A casa seva hi havia molts diaris, diaris en francès, també. Escoltava ràdio Pirenaica¹⁹ i tenia molt poques relacions de tipus sindical o polític amb la gent d'Esparreguera, ni amb altres represaliats de la vila, tot i que sí que tenia relació amb el Ramon Jiménez (cenetista molt conegut a la vila) i amb altres sindicalistes. Un dels seus amics era l'Àngel Pujol, un altre represaliat que era de Rubí i que posteriorment treballaria a la seva impremta. També tenia amics de dretes, per exemple, el que fou l'últim alcalde en període franquista, l'Ignasi Oleart. A part, estava en contacte amb amics de fora de Catalunya, a França, València (de vacances, a vegades, anaven a la Vall d'Uixó i a Castelló) perquè hi tenia els amics de la presó.

El Ramon s'implicà sovint en entitats associatives de la vila. Així, fou membre actiu de l'Associació de Pares de Família²⁰ fins a la mort de Puig Antich, l'any

¹⁷ La parròquia de Sant Medir en el franquisme va ser un dels símbols del moviment obrer i centre de la vida social i cultural del barri de la Bordeta. Allí s'hi reunien grups clandestins opositors del règim, s'hi imprimien fulls ciclostilats i s'hi amagaven perseguits polítics de totes les tendències.

¹⁸ Citat a SEGURA, Antoni: Moviments socials, transició democràtica i canvi polític. *Temps i espais de memòria: La transició democràtica a Catalunya*. Núm. 01, pàg.10 \ Desembre de 2013. Recuperat de: http://memorialdemocratic.gencat.cat/web/.content/06_publicacions/11_revista_temps_i_espais_de_memoria/numero_01/tem_num_01_env_baixa.pdf [data de la darrera consulta, 6-11-2016]

¹⁹ Es refereix a la llegendaria emissora Pirenaica, que era com s'autodenominava Radio España Independiente (REI), "emisora sin censura de Franco", que es creà el juliol del 1941. La tendència d'aquesta emissora era comunista però, donat el seu caràcter antifranquista, era escoltada per persones amb altres tendències.

²⁰ A l'arxiu de la biblioteca d'Esparreguera hi trobem una carpeta que porta per títol el nom de l'entitat, "Associació de Pares de Família", una associació constituïda l'octubre de l'any 1967. La finalitat d'aquesta associació, tal i com detalla l'acta de la seva constitució, era poder realitzar obres de caràcter social que es consideressin necessàries pel bé d'Esparreguera i que estiguessin a l'abast pràctic i moral de les seves possibilitats. Els membres de l'associació volien obtenir allò que els mancava i millorar les que ja existien, si era factible, i "si tots hi posaven la seva voluntat". A les eleccions municipals de 1973, van entrar a l'ajuntament com a representants del poble per al "Tercio familiar", tres membres de l'Associació de Pares de Família, que foren la base del futur ajuntament democràtic. Recordem que els alcaldes eren

1974. Aquest dia s'havia de celebrar un acte a Esparreguera i ell creia que s'havia de suspendre, però els altres companys insistien que s'havia de celebrar. A partir d'aquest moment va deixar de col·laborar amb ells.

Amic elector:

Sóc En Magí Sardà i Pérez, de professió paleta i pare de família nombrosa.

Recorro a vosaltres per demanar-vos el vostre vot, ja que he decidit de presentar-me a les Eleccions Municipals del Terç Familiar. Em sento un esparreguerí responsable i crec que es pot fer més des de dintre treballant que des de fora criticant, cosa que tothom sap fer.

En aquest moment important per a la Vila, cal que a l'Ajuntament hi hagin persones que siguin portaveu dels interessos dels ciutadans.

El fet que, representant el món del treball, entri a l'Ajuntament per votació familiar, serà un fort compromís amb tots vosaltres, i m'obligarà a escoltar totes les observacions que em feu arribar. Al mateix temps, procuraré de tenir-vos informats dels quefers de la Vila, tractats en el Consistori. És un dret vostre i penso complir-lo.

Ara seria enganyar-vos, si fes promeses; però no descuidaré en cap moment el problema escolar, ni l'ensarjo de la mainada.

Estaré sempre a l'aguait dels problemes reals del poble, a mida que vagi evolucionant. No podem aspirar a un futur, mentre no solucionem el present.

Res més. Us espero a les eleccions. Sempre al vostre servei.

Magí Sardà i Pérez

Esparreguera, novembre del 1973

Gráficas Olesa - D. L. - B. 46518 - 1973

Candidatura de Magí Sardà a les eleccions de 1973 com a representant per al terç familiar.
Font: Arxiu de la Biblioteca l'Ateneu, d'Esparreguera.

El nostre represaliat de tant en tant anava a França, on es trobava amb esparreguerins exiliats; però estava força vigilat, i la Guàrdia Civil anava sovint a casa seva, a més, ja hem dit que es va haver de presentar i signar a la caserna d'Esparreguera fins a l'any 1975, quan es va morir Franco. El seu fill, l'Antonio –periodista– també havia d'anar a signar a la Guàrdia Civil pel sol fet de ser el seu fill –això li passava des dels 16 anys–, tot i que, segons la nostra informant, *havia fet prou escrits perquè se l'emportessin*²¹. Quan els visitava la

escollits pel governador Civil de la província, però també hi havia els regidors representants del sindicat únic, els representants de les entitats, i l'altra tercera part del consistori eren els representants de l'Associació de pares de família.

²¹ Entrevista a Olímpia Sánchez García (8 de febrer del 2010). Indexació, pàg.4.

Guàrdia Civil els preguntaven on era el seu pare, i si aquest havia anat a Barcelona, quan tornava havia de presentar-s'hi. No podia viatjar amb facilitat. La filla ens recordava que, una vegada va haver d'anar a Alemanya per veure una maquinària i va haver de fer molts papers per poder sortir del país.

L'Olímpia Sánchez, la nostra informant i filla del Ramon Sánchez, en el moment de fer l'entrevista era regidora per Iniciativa els Verds. Ella ens rememorava que el seu pare deia que ells havien perdut la guerra per culpa dels comunistes, els ho havia dit moltes vegades, però ara segurament acceptaria que ella fos d'un partit com Iniciativa, perquè les coses han canviat molt. És una altra època, i afegia, que ella tampoc estaria en el PCE d'aquella època. Malgrat les discussions que tingueren els anarquistes, el Ramon Sánchez parlava bé de la Frederica Montseny²². Quan es reconstituí la CNT en període democràtic a Esparreguera, ell ho va viure amb molta il·lusió.

Com a empresari, la relació que tenia el Ramon amb els seus treballadors i treballadores (uns 10-15) era molt propera. La impremta estava situada prop de casa seva, al carrer Taquígraf Garriga. Un d'aquests treballadors va ser l'Àngel Pujol –el seu amic– que, juntament amb la seva companya, la Juanita Miró, hi tenien una relació molt estreta; fins i tot l'Olímpia l'anomenava "onclú". També tenien molt bona relació amb els amics de València (el *tio* Paco, l'Ernesto, l'Enrique...).

És interessant de conèixer l'Àngel Pujol²³, per exemple, per a conèixer millor el perfil del Ramon Sánchez. L'Àngel va estar lluitant a la batalla de l'Ebre on el van ferir, però no sabem si es van conèixer amb el Ramon Sánchez a la presó o després.

²² Anarquista, nascuda a Madrid el 12 de Febrer de 1905, i que morí a Tolosa de Llenguadoc, el 14 de gener de 1994. Feminista i sindicalista de la CNT, gràcies a la seva personalitat, impetuosa i exultant, es convertí en un dels principals portaveus de la FAI, a la qual, tanmateix, no ingressà fins el 1933, atesa l'actitud individualista del seu anarquisme..). Durant la Guerra Civil, malgrat els seus problemes de consciència, s'apartà de l'ortodòxia anarquista i acceptà d'ésser ministra de sanitat en el govern de Largo Caballero (novembre del 1936 maig del 1937). Des del 1977 participà en activitats cenetistes a l'Estat espanyol, i esdevingué líder moral del sector històric de l'anarcosindicalisme (CNT-AIT), bé que continuà residint a Tolosa de Llenguadoc. GEC.

²³ Encara que sigui una anècdota, direm que ambdós els agradava el futbol i eren de la Unió Esportiva Esparreguera.

Document on podem veure que *Àngel Pujol Albó* havia estat en un camp de concentració²⁴.

L'Àngel Pujol estava separat de la seva esposa, quan va venir de Rubí a Esparreguera, motiu pel qual no es podia casar amb la Juanita Miró²⁵, que era vídua. En tot cas, aquesta no parlava mai del seu primer marit, en Manuel Julià Mert²⁶, represaliat esparreguerí que havia mort al camp de concentració nazi de Güsen. La Juanita Miró primer havia viscut amb la família a Can Llopis, posteriorment, al carrer de les Hortes, núm. 27 d'Esparreguera. Sabem, però

²⁴ El document és un certificat signat per Eusebio Espeja Gil, capità, secretari de la Junta de Classificació i revisió de Burgos i per un Coronel Presidente amb una signatura il·legible. En aquest document se certifica que "el mozo Angel Pujol Albó, reemplazo de 1934 por el ayuntamiento de Rubí ha sido clasificado por esta Junta inútil total, como comprendido en el Grupo I del vigente Cuadro de inutilidades, en sesión de 19 de Marzo de 1939, a su presentación, procedente de Campos de Concentración clasificado en el grupo A."

Data del document: 19 de març de 1939, III Año Triunfal.

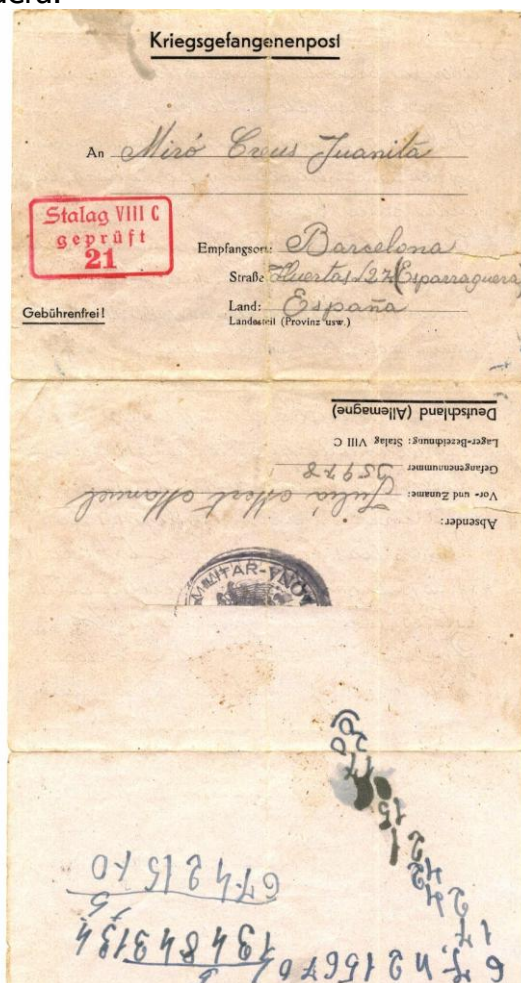
Lloc on es trobà: en un munt de papers d'una casa que es posà en venda. En parlar del nostre treball de recerca, els actuals propietaris ens els deixaren escanejar.

A qui anava dirigit: al sobre hi trobem com a remitent, el Ministerio de Hacienda de Madrid i va dirigit al Sr. Angel Pujol Albó, que aleshores vivia a Esparreguera. Es lliurà el dia 16 de febrer de 1983. Pot ser que aquest senyor desés aquest certificat dins d'aquest sobre perquè estava tramitant la seva jubilació o percebre alguna indemnització.

²⁵ Segons el Padró Municipal d'Esparreguera de 1936, era nascuda l'any 1914 i era nascuda a Rocafort de Queralt (Conca de Barberà); era plegadora a S. A. Sedó en cta.

²⁶ Segons el Padró Municipal d'Esparreguera de 1936, era fill de Jaume Julià Rodó i Teresa Mer (el posen sense "t") Volta hi vivien tots plegats a Cal Llopis, una propietat agrícola de Francesc Xavier del marquès de Fontcoberta.

que la Juanita Miró i l'Àngel Pujol, el segon company, van viure al carrer de Montserrat, a Esparreguera.

Sobre enviat per Julià Mert a la seva esposa des de Güsen. Font: Joana Llordella

Quan parlem del treball de recuperació de la Memòria històrica, L'Olímpia Sánchez pensa que hem fet tard per recuperar-la ja que l'ideal hagués estat preguntar directament als seus protagonistes: *Hi ha molts buits que no es podran omplir*²⁷.

Quan es va morir Franco, el Ramon se'n van anar a celebrar-ho a València, juntament amb els seus companys. El pare bevia cava i la mare mirava el fèretre a la televisió, un contrast. El pare la deixava fer. Tenien una relació molt cordial. Creu que la idea de llibertat del seu pare, per la qual va treballar tant, s'ha transmès a la família i a tothom del seu entorn.

²⁷ Entrevista a Olímpia Sánchez García (8 de febrer del 2010). Indexació, pàg.4.

La nostra informant: Olímpia Sánchez García

Nascuda a Esparreguera, l'any 1964, l'Olímpia Sánchez García és la filla petita de Ramon Sánchez i d'Olímpia García. En el moment d'efectuar l'entrevista era regidora d'Iniciativa per Catalunya Verds d'Esparreguera. Militant d'ICV, ha estat presidenta d'aquest partit a la vila des de l'any 2010, membre de l'Executiva Comarcal, membre del Consell Nacional, regidora de l'Entesa pel Progrés (2007-2015), regidora de Serveis Socials Bàsics (2009-2011), regidora de Nova Ciutadania (2008-2011), Regidora de Polítiques d'Igualtat (2008-2011), Regidora de Cooperació i Cultura de la Pau (2008-2011), Regidora del Grup Municipal Entesa pel Progrés-E (2011-2015), Regidora de Grup Municipal de ICV-EUiA-E) fins a les eleccions municipals de l'any 2019.

En el moment de l'entrevista treballava al departament de Gestió, administració, comptabilitat i Recursos Humans d'un municipi del Baix Llobregat. També era representant d'una Associació sense ànim de lucre.